

ACADEMIA

Accelerating the world's research.

Türkiye'nin Rojava Çıkmazı

Bekir halhali, PhD

Related papers

[Download a PDF Pack](#) of the best related papers

[Suriye'deki Kürt Siyasi Partiler Üzerine Genel Bir Değerlendirme A General Assessment of the ...](#)
Bekir halhali, PhD

[KURDISTAN ULUSAL BILINCI ULUSAL BIRLIGINI ARIYOR20200111 102971 tu8zub](#)
Feyzi Çelik

[Söylemlerin Dilinden Suriye Sorunu/YUSUF DEVRAN-ÖMER FARUK ÖZCAN](#)
Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi

Türkiye'nin Rojava Çıkmazı

Yazar: *Bekir Halhallı, Doktora Adayı, Sakarya Üniversitesi & Comenius Üniversitesi Tarih: Mar 21, 2015 Dış Politika, Politik Analizler*

Türkiye'nin Rojava Çıkmazı

Özet

Suriyeli Kürtler, hem Türk dış politikası hem de sınır ötesindeki diğer Kürtler için çoğu zaman karmaşık bir mesele olagelmıştır. Bu makalenin ana amacı, Türkiye'nin Rojava'ya yönelik politikalarını, bu politikaların sonuçlarını tartışmak ve Arap Devrimleri sonrası gerek Suriye'de gerek bölgede etnik ve mezhepsel mücadeleler bağlamında Türk dış politikasına son yıllarda damgasını vuran en önemli meselelerden biri olan Suriye Kürtlerini mercek altına alarak ulusal ve uluslararası ilişkilerdeki yansımalarını yorumlamaktır. Bunun yanı sıra, Türkiye'nin bölgede yaygınlaşan özgürlük, demokrasi ve halk iradesi gibi söylemlere destek verirken kendi sınırları içerisinde ve ötesinde Kürt siyasi hareketine yaklaşımını da ele almaktadır.

Giriş

Muhammed Buozizi isminde bir gencin Tunus'ta bedenini ateşe vermesiyle alevlenen; Mısır, Yemen, Libya, Bahreyn ve son olarak Suriye'ye sirayet eden değişim dalgaları Suriye Baas Parti iktidarı yönetimi altında siyasi, ekonomik ve kültürel açıdan marjinalleşmeyle karşı karşıya kalan Rojava Kürtleri'ni de etkisi altına aldı. Böylece, Rojava Kürtleri, Arap Devrimleri ardından yaşamış oldukları Mezopotamya coğrafyasında ilk kez bu kadar yüksek profilli bir şekilde bölgesel siyasette etkin olmaya başladılar. Kürtler, Türkiye'de 'çözüm süreci' kapsamında *Partiya Karkêren Kurdistanî* (Kürdistan İşçi Partisi) (PKK) lideri Abdullah Öcalan'ın muhatap alınmasıyla ve Suriye'nin kuzeyinde *Partiya Yekîtiya Demokrat*'nın (Demokratik Birlik Partisi) (PYD) öncülüğünde Cezire (Kamışlo), Kobanê (Ayn-ul Arap) ve Afrin olmak üzere üç kantonda özerk yönetim ilan etmesiyle birlikte –başta Türkiye olmak üzere– birçok bölgesel ve küresel devletin dikkatini çekmiştir. Son aylarda ise, Suriye'nin en büyük ikinci Kürt şehri olan Kobanê'de PYD ve de *Yekîneyên Parastina Gel*'e (Halk Koruma Birlikleri) (YPG) karşı Türkiye'nin Irak Şam (İslam Devleti) (İŞ(İD)) ve diğer Sünni köktenci gruplara destek verdiği iddiası –Türkiye'nin politik olarak aktif Kürt bölgelerinde ve diğer büyük şehirlerdeki sokak eylemleriyle birlikte– çözüm sürecinde ipleri neredeyse kopma noktasına getirdi.

Kürt meselesi, başta Suriye olmak üzere diğer Kürt nüfuslu komşu ülkelerle ilişkilerde Türk Dış politikasında, Cumhuriyet tarihi boyunca önemli bir yere sahip olmuştur. Tarihsel ve siyasal yapılarıdaki değişimler, hem Türkiye hem

de Suriye için Kürt/Kürdistan meselesinin sınır ötesi ilişkisini artık görmezden gelmeyi imkansız kılmıştır. Suriye'nin en büyük etnik azınlığı olan Kürtler, Türkiye'de yaşayan Kürtlerin devamı niteliği taşımasına rağmen, Türk Devleti tarafından Arap Devrimleri sonrasına kadar ciddi bir etkileşim içerisinde görülmemiştir. Suriye'deki krizin patlak vermesinden bu yana, Esad rejimi ve diğer muhalif gruplara mesafeli durmaya çalışan PYD öncülüğündeki Suriyeli Kürtler'in, ayaklanmalar öncesinde Türkiye ile Esad rejimi arasındaki inişli-çıkışlı tarihsel ilişkilerinde pek önemli rol oynamadığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Jeopolitik yapılar ve riskler bakımından Suriye'nin kuzeyinde fiili (*de facto*) kantonların Esad rejimi sonrası ve/ya devamında yasal (*de jure*) otonom-bağımsız bir zemine kavuşması sadece Suriye'nin geleceği ile ilgili bir mesele değil, aynı zamanda Türkiye'nin iç siyasetini de kapsayan Orta Doğu'nun önemli bir meselesi olarak algılanmaktadır. Meseleye yukarıdaki söylem ve algılar açısından bakıldığında, Türkiye'nin Suriyeli Kürtler konusundaki tavrını yeni konseptte şekillendirmesi ve IŞ(İD)'in radikal yükselişi, Türkiye'nin Kürt siyasetinde hali hazırdaki anlayışını yeniden ele almasını zorunlu hale getirmiştir. Tam da bu bağlamda, Türkiye, 'çözüm' veya 'barış' diye adlandırılan sürecin önünü tıkayarak Suriye Kürtlerini hem Esad rejimi hem de IŞ(İD) karşısında zayıf bir durumda bırakmıştır. Bu durum, siyasi çözümsüzlüğün ve çıkmazın bölgede bilinmez bir zamana doğru sürüklenmesi anlamına gelmektedir. Üstelik meseleye jeopolitik perspektif açısından bakıldığında, güney sınırlarının büyük kısmında devlet-dışı radikal Sünni aktörlerin çevrelenmesi, gelecekte önemli riskleri de beraberinde getirebilir. Türkiye'nin hassas çözüm sürecini sekteye uğratmasının yanı sıra, ileriki dönemlerde bu sınırların petrol, su, tarım ve diğer nedenlerle güneyindeki komşu ülkelerle temel bir güvenlik zafiyetine yol açabileceğini düşünmek zor değildir.

Arap Ayaklanmaları sonrası Türkiye'nin Suriye'deki Kürtlere Yönelik Tutumu

Devletlerin dış politikalarını belirleyen birçok parametre/değişken bulunmaktadır. Bu parametreler bazen konjonktürel ve diğer devlet/devlet dışı aktörlerin mevcut konumuna bağlı olduğu gibi bazen de vatandaşların talepleri doğrultusunda şekillenebilmektedir. Diğer bir deyişle, dış politika bazen esas olarak iç dinamiklere dayanmaktadır. Türkiye'nin, Suriyeli Kürtler politikasına ilişkin çeşitli parametreleri (siyasi, ekonomik) olmakla beraber son zamanlarda genelde içyapısal parametreler (kültürel, tarihsel) daha belirleyici olmaktadır. Ayrıca, Türkiye'deki Kürt meselesinin, ülkelerarası/uluslararası ötesi boyutu olmasından dolayı –özellikle son zamanlarda– Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) Hükümeti genelde Suriye, özelde ise Rojava'ya yönelik ilişkilerini çıkmaza sokmuştur.

Dönemsel olarak, Suriye Kürtleri ile Türkiye ilişkilerinde; PKK, Su, Hatay ve İsrail meselelerin parametreleri değişmiş olsa da Türk dış politikasının en çok tartışmalı dönemi, Arap Ayaklanmaları sonrasında gündem olmuştur. Türkiye'nin Suriyeli Kürtlere yönelik bütüncü politikası, iki başlıca parametre –iç ve dış siyaset– bağlamında anlaşılabilir.

Bunlardan ilki, 2011 baharından bu yana devam eden Suriye savaşı, Türkiye ve Suriye arasındaki siyasi, ekonomik ve askeri dengelerinin değişmesiyle birlikte Kürt siyasi hareketini tetiklemiştir. Arap Devrimleri'nin son dalgasının Suriye'de baş göstermesiyle birlikte, Kürt hareketi de yeni bir söylem ve siyasi ivme kazanmış oldu. Rojava kanton bölgelerinin ilan edilmesi, –Saddam Hüseyin sonrası Irak modeline benzer– olası bir özerk yönetimin geleneksel Türkiye güvenlik refleksini tehdit ettiği kolayca görülmüştür. AKP Hükümeti, dünyanın en büyük Kürt nüfusuna sahip olduğunu dikkate alarak Rojava'da özerk bir yönetimin yasallaşmasıyla, Kürtlerin siyasal iktidardan taleplerinin artmasından da endişe duymuştur.

Türkiye'nin hem Suriye'ye hem de Rojava'ya yönelik politikasında bazı 'altın kural' ihmalkarlıkları söz konusu olagelmıştır. Ayaklanmaların erken dönemlerinden beri Sünni İslamcı/İsyancı güçlere, diğer bir deyişle Özgür Suriye Ordu'su (ÖSO) ve diğer muhaliflere sınır ötesinde eğitim, lojistik destek vermesi, sınırlarını bu militanlara açması, Türkiye-Suriye sınır bölgelerinde yaşayan Kürtlerin pragmatik tercihini okuyamaması ve Kürtleri diğer gruplarla konsolide edememesi bu ihmalkarlıklar arasında sayılabilir. PYD öncülüğünde Esad rejimi ve ÖSO'dan bağımsız, üçüncü bir yolda ilerleyen Kürtler ve bölgenin başına bela olmaya çalışan IŞ(İD) gibi güçlü bir örgüte karşı direnen kantonyonel bir Kürt bölgesi Türk Dış Politikasını zor bir sınava tabi tutmuştur. Ayrıca, zaman zaman PYD eş-başkanı Salih Müslim ile görüşen Türk Hükümeti yetkilileri ile bir anlaşma sağlanamamasından ötürü Suriyeli Kürtler, IŞ(İD)'in Kürt bölgelerini kuşatmasında AKP hükümetini suçlamışlardır

PYD ile doğrudan bir anlaşma yapamayan AKP Hükümeti, bunun yerine, Kürdistan Bölgesel Yönetimi (KBY) lideri Mesud Barzani'yi devreye koymaya çalışmıştır. Barzani, 28 Ocak 2012 tarihinde Erbil'de, Suriyedeki Kürt siyasi partilerini bir çatı altında toplamaya çalışmış fakat başarılı olamamıştır. Ardından IŞ(İD)'in Şengal ve Kobanê saldırıları karşısında Ankara bir defa daha Suriyeli Kürtlere yönelik tutumunun tersine Barzani'yi tercih etmiş, Kobanê direnişi sırasında Peşmergelerin IŞ(İD) ile savaşmaları için Türkiye üzerinden Suriye geçişine yeşil ışık yakmıştır. Bu durum, Kürt tarihi açısından sınırlar arasında hapsedilen Kürt milliyetçiliğini de bölgeselleştirmiştir. AKP Hükümetinin PYD'yi PKK ile eş görmesi, sınırın hemen güney tarafındaki devlet-dışı aktör olan Kürtlerin yüksek profilli siyasette etkin olduğunu ihmal etmesi, IŞ(İD)'in Kobanê kuşatmasında karşı hamlede bulunmaması, günümüzdeki Türk-Kürt kutuplaşmasında önemli derecede rol oynamaktadır.

İkincisi, Suriye'deki kargaşa büyük ölçüde Türkiye'nin kendi Kürtleriyle ilişkilerinde daha çetrefilli bir hal almasında etkili olduğunu ve Kürt hareketini hızlı tetiklediğini görebiliriz. Türkiye'nin Kürt politik bölgelerinde, aylarca süren eylemler ve Türkiye-Suriye sınır bölgesinde yer alan Kobanê şehrinin düşme tehlikesi üzerine PYD seferberlik ilan etmiş, bölgesel ve küresel devletlere yardım çağrısında bulunmuştu. 1 Kasım 2014 tarihinde Kobanê direnişine destek olmak amacıyla sadece Türkiye'de değil, aynı zamanda dünyanın farklı yerlerinde eş zamanlı eylemler düzenlenmiş ve Kürt milliyetçiliğinin artan geçişkenliğine (*transitional*) ve bölgede Kürt hareketinin canlanmasına olanak sağlamıştır. Böylece, uzun yıllar devam eden Kürt örgütleri arasındaki ihtilaflar IŞ(İD)'in Şengal ve Kobanê gibi Kürt bölgelerine saldırmasının ardından yerini anlaşmalara bırakmıştır.

Kısacası, Arap Devrimleri'nin ardından, Türkiye'nin Kürt nüfuslu kanton bölgelerine ilişkin savunmasız hale gelmesinde, Türkiye'nin kendi Kürt meselesindeki eksiklikleri, Rojava'daki Kürtlerin sosyal ve tarihi açıdan Türkiye'deki Kürtlerin bir devamı niteliği taşıdığını –dış politikası açısından– hesaplayamaması, Türkiye'nin güney sınırlarında –bölge için yekpare biçimde– yeni bir görünüş haline gelen IŞ(İD)'i ve Rojava'daki halkın taleplerini rasyonel biçimde okuyamaması, AKP hükümetini 'bekle-gör' siyaseti gerçeğinde bırakmıştır. Türkiye'nin esnek sınır politikalarından IŞ(İD) Rojava'da yaşayan Kürtleri marjinalleştirmiş, onları katletmiş ve göçe zorlamıştır. Bu yüzden, Türkiye, hem uluslararası hem de Kürt cephesinden sert bir dille eleştiri odağı olmuştur. Suriye'nin kuzeyinde KBY'ye benzer potansiyel bir Kürt özerk yönetim bölgesi olması aynı zamanda PKK'nin pazarlık konumunu güçlendirmiş. Bu durum, AKP Hükümetini hem dış hem de iç siyasette ikilemlerle karşı karşıya getirmiştir. Bu yüzden, Türkiye, sınırdan içeri giren mülteci akını nedeniyle, orta ve uzun vadede ekonomik ve sosyal sıkıntıları da karşı karşıyadır. Üstelik IŞ(İD)'e karşı savunma savaşının uluslararası meşruiyet kazanmasıyla Kobanê'de PKK'nin tekrar güç elde etmesi,

yıllardır AKP hükümeti ve Kürt yanlısı siyasi aktörler arasında konuşulan yerelden yönetim taleplerinin daha çok tartışılmasını da sağlamıştır.

Öte yandan, Rojava'daki kriz esnasında, ABD ile bölgedeki en iyi müttefiklerinden biri olan Türkiye arasında PYD'ye bağlı YPG militanlarını destekleme konusunda ihtilaflar yaşandığı görülmüştür. IŞ(İD)'in elinde ağır ve sofistike silahların bulunması, ikili devlet ilişkilerinde ve Türkiye'nin NATO içerisindeki konumu hakkında kafalarda soru işaretlerinin sinyali vermiştir. ABD Hükümeti Kobanê direnişinde YPG güçlerine havadan silah yardımı ve hava bombardımanlarıyla IŞ(İD)'i az da olsa etkisiz hale getirmeye çalışsa da, Türk Hükümeti askeri birlik ve tanklarını sınır bölgelerinde bekleterek sınır ötesindeki Kürtleri süruncemeni sığınmacı konusunun dışında siyasi ve lojistik desteklemede isteksiz olduğunu gösteren bir tablo sergilemiştir. AKP Hükümeti daha çok Arap Devrimleri sonrası yeminli düşman olduğu Esad rejiminin düşmesine odaklanmış, Suriyeli Kürtlere yönelik PYD'yi, IŞ(İD)'den farklı görmemiş ve ABD ile bu konuda ortak bir strateji ve anlayış içinde olmadığına işaret etmiştir.

Sonuç: Türkiye'nin Yanlısı Hesapları ve Rojava'nın Geleceği

IŞ(İD)'in Şengal ve Kobanê gibi Kürt bölgelerine saldırmasının ardından, Türkiye'deki Kürt siyaset gündemi ve istikrarsızlığı bir anda arttı. Orta Doğu'da yeni bir fenomen olan örgütün yükselişi Irak ve Suriye'nin ardından, Türk Dış Politikasını güvenlik odaklı bir politikaya dönme ihtimalini doğurmuştur. Sadece coğrafik değil, düşünce yapısı ve geleceği bakımından da bölgedeki değişimler merak konusu olmasının yanı sıra, Türkiye'nin çözüm sürecini başarıya ulaştırma esas kaygı konusu olagelmıştır. Bu yeni fenomen örgütün bölgenin değer yargılarını yekpare biçimde alt-üst ederken Türkiye Cumhuriyeti tarihi boyunca var olan Kürt meselesinin sınırlar ötesi ve geçişken boyutunu bir kez daha açığa çıkarmıştır.

Uzun yıllar, Kürtler denilince PKK'yi anlayan yaklaşımlara uygun ortam hazırlayan iktidarlar bugün de Suriye Kürtleriyle olan ilişkisine PKK-PYD ile dengelemeye çalışmaya gitmektedir. Yürütülen politikaların bu şartlarda devam ettirilmesinde hiçbir nesnellüğün kalmadığı IŞ(İD)'in Kobanê'yi kuşatmasıyla gün yüzüne çıktı. Bütün bunları Türkiye'nin pro-aktif politikalarına atfedilmiş bir adım olarak görebilmemiz için AKP Hükümetinin Rojava'ya ilişkin politikasını da zaman kaybetmeden göstermesi gerekir. Belki de o zaman geçmişe yönelik kaybettiklerini telafi etme şansı olabilir. ABD ile birlikte bölgede önemli bir rol oynayan ve demokratikleşme sürecini hızlandıran bir Türkiye'nin Rojava'da fiili kantonların kendisi için tehlike değil, aksine ülke ve bölge için IŞ(İD)'e karşı savunmada bir fırsat olduğunu, Kürt meselesinin giderek bölgeselleşmesine ve yeni aktörlerin dahil olmasına karşı son derece önemlidir. Rojava'ya yönelik Türk dış politikasının temeli ve zayıf noktası buradan kaynaklanmaktadır. Bu durumda AKP Hükümetinin düşünce ve davranıştaki geleneksel dış politika reflekslerini değişmesini zorunlu kılmaktadır. Esad rejiminden farklı olarak, IŞ(İD) Rojava'da Kürtlerle hiçbir şekilde eğilim içerisinde olmamıştır. Bu nedenle, Rojava'nın geleceği Türkiye'nin elinde olduğu gibi, Türkiye'nin en elzem meselelerinden Kürt meselesinin geleceği de Rojava'dan geçmektedir. Barış ve çözüm politikalarının şekillenmesinde ortaya çıkacak politik kaosları bertaraf etme ve bölgedeki devletlerin müdahalesini önleme, Türkiye'yi dış politikasında yeni ve alternatif arayışlara sevk etmiştir. Kısacası, Türkiye'nin Rojavaya yönelik yeni politikaları, Türkiye siyasetinde alternatif karar vermesini sağlayacak. Ayrıca, bu yeni politikalar, özellikle sınır ötesi Kürt meselesini anlama açısından ve orta ve uzun vadede Türkiye siyasetinin izleyeceği politikalar bakımından da önemli etkilerde bulunacaktır.

Bekir Halhallı, Doktora Adayı, Sakarya Üniversitesi & Comenius Üniversitesi (Bratislava)

Makaleyi şu şekilde referans vererek kullanabilirsiniz:

Halhallı, B. (Mart, 2015), “Türkiye’nin Rojava Çıkmazı”, Cilt IV, Sayı 3, s.93-99, Türkiye Politika ve Araştırma Merkezi (Research Turkey), Londra: Research Turkey (<http://researchturkey.org/?p=8416&lang=tr>)